

УДК 342.9

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ

Маслова Є.В.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Статтю присвячено конституційному праву людини і громадянина звертатись до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб шляхом подання в письмовій або усній формі пропозиції, заяви і скарги. Досліджено основні нормативно – правові акти, що регулюють правовідносини в цій сфері. Визначено актуальні проблеми у втіленні людиною і громадянином своїх прав, свобод та законних інтересів. Розглянуто та охарактеризовано види звернень громадян. Визначено основних суб'єктів та адресатів звернення. **Ключові слова:** право на звернення, правова держава, інститут звернень, захист та відновлення прав, види звернення, форми звернення.

Постановка проблеми. В сучасних умовах встановлення громадянського суспільства в Україні рівень правового захисту прав і свобод людини і громадянина є свідченням дотримання державою і суспільством основ та принципів демократії. Але з процесом євроінтеграції в Україні виникає необхідність реформування різних сфер суспільного життя. В правовій державі влада повинна забезпечувати кожне право громадянина, гарантоване Конституцією та законами України. В процесі реалізації захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина є свої недоліки, проте держава дає право громадянам брати участь в управлінні державними та громадськими справами через особливий інститут.

В системі основних конституційно – правових засобів захисту, є самостійний засіб захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина – право на звернення, що являє собою основний та головний зв'язок громадянина і держави. Дане право можна розглядати з двох боків. З першого, право, що дає можливість участі громадян в управлінні державними та громадськими справами та впливу на поліпшення діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій. З другого, право направити до органів державної влади звернення, як засіб відновлення порушеного права [2; 8].

Серед актуальних проблем потрібно відмітити зловживання своїми повноваженнями органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх службових та посадових осіб, прийняття неправомірного рішення щодо звернення громадянина, залишення без розгляду або несвоєчасному та неповному розгляді звернення громадянина, переслідування громадян, які подали звернення, а також розголошення відомостей, що містяться у зверненні [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальність та важливість описаної проблематики є цікавою для вивчення не тільки юристів, а й державних управлінців. Окремі питання права на звернення в своїх роботах досліджували вчені – адміністративісти В.Б. Авер'янов, І.Д. Бородин, В.К. Колпаков, а також О.О. Чуб, О.О. Бабінова, Н.К. Дніпренко та ін.

Мета статті полягає в дослідженні видів звернень громадян, аналізі чинного законодавства, що регулює дану проблематику та пересвідчитись в дієвості інституту звернення громадян.

Виклад основного матеріалу. Стаття 40 Конституції України гарантує громадянам право звертатись до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб, а також зобов'язує органи влади та посадових осіб розглядати звернення і давати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк [1].

Так як, інститут звернень громадян є характерним засобом відновлення порушеного права громадянина та формою вираження громадських невдоволеннь, пропозицій, рекомендацій щодо дій або бездіяльності адресатів звернень, то його розвиток слугуватиме покращенню правових поглядів суспільства та їх правовій свідомості, що є однією з гарантій розбудови правової держави та формування поваги громадян до органів державної влади.

Прийнятий 02.10.1996 року Закон України «Про звернення громадян» визначив загальні засади та порядок для врегулювання права громадян на звернення, а також відіграв значну роль в активізації конституційного права громадян впливати на діяльність органів державної влади в публічних та суспільних справах.

Даний Закон дає визначення поняттю «звернення» та його формам, прописує суб'єктів права на звернення, формулює вимоги до звернення, чітко встановлює порядок розгляду звернень громадян, закріплює відповідальність за порушення законодавства про звернення громадян.

Відповідно до Закону України «Про звернення громадян» під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги [2].

Пропозиція (зауваження) – звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства [2].

Заява (клопотання) – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності.

Клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо [2].

Скарга – звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб [2].

Слід зазначити, що між заявою (клопотанням) та скаргою є відмінні ознаки. По – перше, різний предмет звернень. Громадянин подає заяву до адресатів звернень з наміром, щоб органи державної влади чи органи місцевого самоврядування посприяли реалізації законних прав та інтересів. Скарга ж подається з вимогою поновлення прав і захист законних інтересів громадянина, які були порушені. По – друге, якщо громадянин не погоджується з рішенням, прийнятим по його заяві, він має право оскаржити це рішення в суді, тільки в тому випадку, якщо дане рішення порушило його права. Якщо громадянин не погоджується з рішенням, прийнятим за його скаргою, то він має безумовне право звертатись до суду за захистом своїх прав та інтересів.

За законодавчою ініціативою колишнього Президента України В.А. Ющенка Верховною Радою України було затверджено Указ «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» від 07.02.2008 року № 109/2008, в якому новацією стало використання мережі Інтернет з метою прийняття та розгляду звернень громадян [5].

Згодом окремою формою звернення стає, а також законодавець виділяє її в окрему статтю, електронна петиція, з якою громадянин має право звернутись до Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань через офіційний веб – сайт [2].

Порядок подання та розгляду електронної петиції до Президента України регулюється статтею 231 Закону України «Про звернення громадян» та Указом Президента України «Про Порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президенту України» від 28.08.2015 року № 523/2015 [2; 3]. Забезпечення розгляду електронної петиції покладается на Адміністрацію Президента України [3].

Порядок подання та розгляду електронної петиції до Кабінету Міністрів України регулюється статтею 231 Закону України «Про звернення громадян» та Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розгляду електронної петиції, адресованої Кабінету Міністрів України» від 22.07.2016 року № 457 [2; 4]. Організацію розгляду петицій забезпечує Секретаріат Кабінету Міністрів України [4].

До суб'єктів звернень належать громадяни України, особи, які не є громадянами України і законно знаходяться на її території. Адресати звернень – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, підприємства, установи, організації та засоби масової інформації, які мають своєчасно, об'єктивно та в повній мірі перевіряти пропозиції, заяви чи скарги, невідкладно та нагально вживати заходи

для припинення та усунення умов, що призвели до правопорушення [2].

Відповідно до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 27.12.1997 року № 776/97-ВР, Уповноважений здійснює свою діяльність на підставі відомостей про порушення прав і свобод людини і громадянина, які отримує:

- 1) за зверненнями громадян України, іноземців, осіб без громадянства чи їх представників;
- 2) за зверненнями народних депутатів України;
- 3) за власною ініціативою [6].

Відповідно до цього Закону кожному надається право без обмежень і перешкод звернутися до Уповноваженого за захистом своїх прав та законних інтересів. Уповноважений приймає та розглядає звернення громадян України, іноземців, осіб без громадянства або осіб, які діють в їхніх інтересах, відповідно до Закону України «Про звернення громадян» [6].

Одним із головних завдань Кодексу України про адміністративні правопорушення є охорона прав і свобод громадян, що передбачає адміністративну відповідальність за незаконну відмову у прийнятті та розгляді звернення громадян чи будь-яке інше порушення Закону України «Про звернення громадян» відповідно до частини 7 статті 2123 цього Кодексу від 07.12.1984 року № 8073-Х, у вигляді накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [7].

Якщо органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації не бажають або перешкоджають громадянину у досудовому врегулюванні його питання, то Конституція України гарантує, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом, але після використання всіх національних засобів правового захисту, кожен має право звертатись за захистом до відповідних міжнародних судових установ [1].

Висновки та пропозиції. Проаналізувавши та дослідивши чинне законодавство України можна дійти висновків та рекомендувати:

1) інститут звернень громадян розглядається як право, що дає можливість участі громадян в управлінні державними та громадськими справами та впливу на поліпшення діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, так і право направити до органів державної влади звернення, як засіб відновлення порушеного права.

2) дієвість інституту звернень громадян та зацікавленість держави у підтриманні його роботи позитивно впливає на формування правової та демократичної держави.

3) збільшити цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність посадових осіб, винних у порушенні конституційного права громадянина на звернення.

4) аналіз чинного законодавства показав, що держава дає право та сприяє громадянам реалізовувати та відновлювати свої права, а також безпосередньо брати участь у державному управлінні через право на звернення.

5) покращити роботу системи електронних петицій та розширити сферу їх дії, всупереч певним недолікам в роботі, система показує позитивні результати, як комунікатор між громадянином і державою.

Список літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 року № 393/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.
3. Указ Президента України «Про Порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентові України» від 28.08.2015 року № 523/2015.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розгляду електронної петиції, адресованої Кабінету Міністрів України» від 22.07.2016 року № 457.
5. Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» від 07.02.2008 року № 109/2008.
6. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 27.12.1997 року № 776/97-ВР.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року № 8073-Х.
8. Роз'яснення Міністерства юстиції України «Щодо конституційного права громадян на звернення до органів державної влади» від 04.04.2012 року.

Маслова Е.В.

Национальный технический университет Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

ПРАВОВОЙ СТАТУС ПРАВА НА ОБРАЩЕНИЕ**Аннотация**

Статья посвящена конституционному праву человека и гражданина обращаться в органы государственной власти, органы местного самоуправления и должностным и служебным лицам путем представления в письменной или устной форме предложения, заявления и жалобы. Исследованы основные нормативно-правовые акты, регулирующие правоотношения в этой сфере. Определены актуальные проблемы в воплощении человеком и гражданином своих прав, свобод и законных интересов. Рассмотрены и охарактеризованы виды обращений граждан. Определены основные субъекты и адресаты обращения.

Ключевые слова: право на обращение, правовое государство, институт обращений, защита и восстановление прав, виды обращения, формы обращения.

Maslova Y.V.

National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

LEGAL STATUS OF THE RIGHT TO APPEAL**Summary**

The article is devoted to the constitutional right of a human and citizen to petition the state authorities, local self – government bodies and officials by submitting proposals, statements and complaints in written or oral form. The fundamental normative legal acts regulating the legal relations in this sphere were investigated. The actual problems relating to the human and citizens' embodiment of their rights, freedoms and legitimate interests were determined. The kind of appeals were considered and characterized. The main subjects and addressees of the appeals were determined.

Keywords: the right to appeal, constitutional state, institute of appeals, protection and restoration of rights, types of appeal, forms of appeal.